

С цел да се установи единство при статистическото отчитане на персонала и в отговор на промените в трудовото и социално законодателство, породени от новите реалности на пазара на труда, се наложи Националният статистически институт да актуализира издадената още през 1975 г. “Инструкция за списъчния и средносписъчния състав на персонала”, представляваща по своята същност методика за изчисляване на списъчния и средносписъчния състав на наетите лица в едно предприятие.

Методиката има предназначение да наложи единен стандарт за изчисляването на списъчния брой и средния списъчен брой на персонала от предприятията, което да позволява на Националната статистическа система да формира правилно съдържанието на основните показатели, характеризиращи пазара на труда (брой на наетите лица и размер на средната работна заплата), както и на други статистически показатели. Практиката е наложила използването на списъчния брой и средния списъчен брой на персонала и в системата на социалното и трудовото законодателство, счетоводните стандарти, процедурите по приватизация, съдебни процедури и други.

МЕТОДИКА ЗА ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА СПИСЪЧНИЯ И СРЕДНИЯ СПИСЪЧЕН БРОЙ НА ПЕРСОНАЛА

Утвърдена от Националният статистически институт със
заповед № РД 07-21/31.01.2007 г. на председателя на НСИ

I. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. С тази методика се определят обхвата, особеностите и начините на отчитане на списъчния брой и изчисляването на средния списъчен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение.

II. МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД

Чл. 2. Методическият подход се основава на Инструкцията за списъчния и средносписъчния състав на персонала от 1975 г. и е съгласуван с действащото трудово и социално законодателство, установената методология за отчитане на персонала в краткосрочните и годишните статистически изследвания, провеждани от Националният статистически институт, както и с регламентите на европейското законодателство за хармонизирани статистически изследвания в областта на социалната статистика и бизнес статистиката.

Чл. 3. Използвани понятия:

1. **Списъчен брой на персонала:** броят на наетите лица, фактически работещи или временно отсъстващи, в предприятието към определен момент от време.

2. **Среден списъчен брой на персонала:** сумата от списъчния брой на наетите лица на пълно работно време и броя на наетите лица на непълно работно време, преизчислени в еквиваленти на пълна заетост, за всеки календарен ден на отчетния период (месец, тримесечие, година), разделен на календарния брой дни в този отчетен период.

3. **Наети на пълно работно време** са лицата, за които нормалната продължителност на работното време е *еднаква с установената в КТ, ЗДС или друг нормативен акт за определени групи професии.*

4. **Наети на непълно работно време** са тези лица, за които нормалната продължителност на работното време (дневна, седмична или месечна) е по-малка от установената в *КТ, ЗДС или друг нормативен акт за определени групи професии.*

При сумарно отчитане на работното време (работа на смени) се изхожда от броя работни часове за една седмица или един месец.

5. Еквиваленти на лица в пълна заетост: списъчният брой на лицата, които работят по-малко от нормалното работно време за предприятието или за определена професия (брой часове и/или брой дни), умножен с коригиращ коефициент, изразяващ отношението на нормалната продължителност на работното време на едно наето лице на непълно работно време към нормалната продължителност на работното време на едно наето лице на пълно работно време. Еквивалентите на пълна заетост се използват, за да се постигне по-добра сравнимост при измерване на заетостта и средната работна заплата.

6. Предприятие е всяко организационно формирование - предприятие, учреждение, организация, кооперация и др., което използва наеман труд за осъществяване на дейността си.

III. СПИСЪЧЕН БРОЙ НА ПЕРСОНАЛА

Чл. 4. (1) В списъчния брой на персонала се включват всички лица, които са в трудови, служебни или приравнени към тях, правоотношения с работодател съгласно Кодекса на труда или Закона за държавния служител, на основание на което получават възнаграждение в пари или в натура за извършена в определен обем и качество работа, независимо от: вида на изпълняваната дейност; броя работни часове (пълно или непълно работно време); продължителността на правоотношението (срочно или безсрочно).

(2) Списъчният брой на персонала се определя по данни въз основа на първичната документация: типова форма № 76 (Таблицата за отчитане – явяването и неявяването на работа, Приложение № 1 към настоящата методика); присъствена книга; електронно отчитане на присъствията, отсъствията и отработеното време; платежните ведомости; молби за отпуск, болнични листове и други документи, доказващи присъствието или отсъствието на работника/служителя.

(3) Наетите лица се включват в списъчния брой на персонала от деня на възникване на правоотношението.

(4) В списъчния брой на персонала се включват за всеки календарен ден всички, фактически работили или временно отсъстващи от работа работници/ служители, с изключение на посочените в чл. 6.

Чл. 5. В списъчния брой на персонала се включват следните категории лица:

1. фактически явили се на работа, вкл. и тези от тях, които не са работили поради престой (липса на материали, електроенергия и други причини);

2. сезонни и временни работници/служители;

3. чираци или стажанти, които имат удостоверение в писмена форма трудово или приравнено на него правоотношение с работодател и получават възнаграждение за извършения от тях труд;

4. лицата, наети на непълно работно време;

(В списъчния брой на персонала тези лица се отчитат за всеки календарен ден като цели единици, включително и празничните дни, а при средния списъчен брой на персонала се преизчисляват в еквивалент на лице в пълна заетост.)

5. лицата, наети по чл. 114 от КТ за работа до 5 дни, или 40 часа в месеца;

6. лицата, наети извън утвърдената численост на персонала в бюджетните организации;

7. лицата, наети по мерки и програми по условията на Закона за насърчаване на заетостта;

8. лицата, работещи надомно или на дистанционен принцип;
9. лицата, работещи по заместване на отсъстващите работници и служители (чл. 68 ал.1 т. 3 от КТ и чл. 15 от ЗДС);
10. лицата, изпратени в служебна командировка или специализация, както и участващите в курсове за повишаване на квалификацията си – в страната или в чужбина, независимо от продължителността на командировката, специализацията, курса, ако за тях се начислява заплата от отчитащото се предприятие;
11. лицата, ползващи платен отпуск, независимо от неговото основание и начина на заплащане: редовен или допълнителен годишен отпуск, отпуск за обучение, служебен или друг вид платен отпуск съгласно КТ или ЗДС;
12. лицата, отсъстващи временно поради неплатен отпуск за период, не по-дълъг от три месеца;
13. лицата, отсъстващи поради временна нетрудоспособност, независимо от продължителността;
14. лицата в отпуск за бременност, раждане и осиновяване, както и в отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст (чл. 163-164 от КТ);
15. управителите и изпълнителните директори, които имат сключен трудов договор с предприятието;
16. членовете на кооперации, които имат сключен трудов договор с кооперацията.

Чл. 6. В списъчния брой на персонала на предприятието не се включват следните категории лица:

1. лицата, командировани (в страната или в чужбина) или преместени на работа в друго предприятие и получаващи работната си заплата от предприятието, в което са командировани или преместени;
2. лицата, които имат допълнителен трудов договор при същия работодател (чл. 110 от КТ) или допълнително служебно правоотношение при незаета длъжност (чл. 16 от ЗДС) – същите се отчитат само веднъж в основната им работа;
3. лицата, наети на допълнителен трудов договор по чл.111 от КТ (външно съвместителство);
4. лицата в неплатен отпуск за повече от 3 месеца;
5. лицата, наети за извършване на услуги с личен труд (граждански договор);
6. работещите собственици, чието възнаграждение е под формата на печалба.

IV. СРЕДЕН СПИСЪЧЕН БРОЙ (ССБ) НА ПЕРСОНАЛА

Чл. 7. (1) Средният списъчен брой се определя по метода на средната аритметична величина от списъчния брой на персонала за всеки календарен ден на месеца. Този метод е възприет, за да може да се отразят измененията в списъчния брой на наетите лица, които настъпват вследствие на постъпвания или напускания на работниците и служителите по време на отчетния период – месец, тримесечие, година.

(2) За отчетния месец средният списъчен брой на персонала се изчислява чрез сумирането на списъчния брой на наетите лица на пълно работно време и броя на наетите лица на непълно работно време, преизчислени в еквиваленти на пълна заетост за всеки календарен ден от отчетния месец, т.е. от 1 до 30 или 31 число (за февруари – 28 или 29 число), включително почивните дни и официалните празници, и полученият общ сбор се разделя на броя на календарните дни на отчетния месец.

(3) За почивните и празничните дни средният списъчен брой на персонала се приема за равен на списъчния брой от предходния работен ден.

V. ОСОБЕНОСТИ ПРИ ИЗЧИСЛЯВАНЕТО НА СРЕДНИЯ СПИСЪЧЕН БРОЙ

Чл. 8. Особености при изчисляването на ССБ общо и отделно за определена категория лица.

(1) Средният списъчен брой на персонала се изчислява от списъчния брой на всички наети лица за всеки календарен ден и отделно за лицата, намиращи се в отпуск за бременност, раждане и осиновяване и отпуск за отглеждане на дете до 2-годишна възраст.

Пример 1

В табл. 1 сборът на лицата от списъчния състав за всеки календарен ден на месеца е 21 359, а на лицата в отпуск по чл. 163 и чл. 164 от КТ - 76. Броят на календарните дни е 31. Средният списъчен брой на наетите лица за месеца е $21\,359:31 = 689$ - общо, а на лицата в отпуск по чл. 163 и чл. 164 от КТ - $76:31 \approx 2$. Средният списъчен брой на наетите лица, без лицата в отпуск по майчинство, е $689 - 2 = 687$.

Таблица 1

Дата	Списъчен брой - общо	В т.ч. лица в отпуск по чл. 163 и чл. 164 от КТ	Дата	Списъчен брой - общо	В т.ч. лица в отпуск по чл. 163 и чл. 164 от КТ
1	625	2	17	695	3
2	635	2	18	701	3
3	640	2	19 събота	701	3
4	648	2	20 неделя	701	3
5 събота	648	2	21	710	3
6 неделя	648	2	22	711	3
7	670	2	23	712	3
8	673	2	24	715	3
9	675	2	25	720	2
10	675	2	26 събота	720	2
11	675	3	27 неделя	720	2
12 събота	675	3	28	730	2
13 неделя	675	3	29	731	2
14	686	3	30	731	2
15	687	3	31	736	2
16	690	3	Сбор	21359	76

(2) Ако през отчетния месец не са настъпили промени в списъчния брой на наетите лица (никой не е напуснал или постъпвал в предприятието) и при условие, че всички работят на пълно работно време, средният им списъчен брой се изчислява като проста средна аритметична от списъчния им брой в началото и края на месеца.

Чл. 9. Особености при изчисляването на ССБ при наличие на лица, работещи на непълно работно време.

(1) Броят на лицата, които работят по-малко от нормалното работно време (брой часове и/или брой дни), установено в предприятието за пълен отчетен период (седмица, месец, тримесечие, година), се превръща в еквиваленти на пълен заетост по отношение на работното време на едно лице, работещо на пълно работно време за пълен отчетен период. Преизчисляването се извършва на база на работните часове, дни, седмици или месеци. Коригиращият коефициент, чрез който се изчисляват еквивалентите на пълна заетост ($K_{ЕПЗ}$), се получава, като нормалната продължителност на работното време в часове на едно лице, работещо на непълно работно време ($ПНРВ$), се отнесе към нормалната продължителност на работното време в часове на едно лице, работещо на пълно работно време ($ППРВ$) в предприятието:

$$K_{ЕПЗ} = \frac{ПНРВ}{ППРВ} \quad (1)$$

За наетите на пълно работно време стойността на този коефициент винаги е 1.

(2) При изчисляването на средния списъчен брой на лица, работещи на непълно работно време, се срещат следните разновидности по отношение на продължителността на работното време на лицата, работещи на непълно работно време:

1. Лица, наети на непълно работно време, работещи по-малко часове на ден.

Ако лицата са наети на полудневна работа, т.е. за половината от обичайно установеното работно време, средният списъчен брой се изчислява, като сумата от списъчния им брой за всеки календарен ден се умножи по коефициент $K_{ЕПЗ} = 0.5$ и се раздели на календарния брой дни в отчетния период. Аналогично се изчислява и средният списъчен брой за лицата, наети на работа за по-малко от 75% от обичайно установената дневна продължителност на работния ден.

Пример 2

В предприятието "А" от 3 май са назначени 9 души на работа по 3 часа на ден. Нормално установената продължителност на работния ден в предприятието е 8 часа. $K_{ЕПЗ}$ е равен на (3часа/8часа) ≈ 0.38 .

Броят календарни дни в месеца, през които лицата са били част от списъчния брой на персонала, е 29 дни (31 – 2). Следователно ССБ на лицата, работещи на непълно работно време, е равен на (9 лица \times 0.38 \times 29 дни): 31 дни \approx 3 лица.

2. Лица, наети на непълно работно време, работещи по-малко дни на седмица.

Пример 3

В предприятието "Б" има 10 наети лица, на които работното време е 2 дни по 8 часа в седмицата. За изчисляването на средния списъчен брой се изхожда от седмичния брой работни часове – в случая 16 часа (8 \times 2). При нормална продължителност на работната седмица 40 часа (8 часа \times 5 дни) коефициентът $K_{ЕПЗ}$ за тези лица е равен на 16 часа : 40 часа = 0.40. Ако се приеме, че месецът има 30 календарни дни и лицата са включени в списъчния брой през целия период, то ССБ = (10 \times 0.40 \times 30) : 30 = 4 лица.

3. Лица, наети на непълно работно време, работещи по-малко дни и часове на седмица (месец).

Пример 4

В предприятието "В" има 12 наети лица по чл. 114 от КТ за 5 дни, или 40 часа в месеца. За изчисляването на средния списъчен брой се изхожда от месечния брой работни часове. Ако се приеме, че средният брой работни дни в един месец е 21 дни, а продължителността на работния ден е 8 часа, то общият брой часове за едно лице на пълно работно време е 168 часа. Следователно коефициентът КЕПЗ за тези лица е равен на $40 \text{ часа} : 168 \text{ часа} \approx 0.24$. За един месец с 30 календарни дни ССБ = $(12 \times 0.24 \times 30) : 30 \approx 3$ лица. Този подход е подходящ да бъде използван и в случаите, когато в предприятието има лица със сумарно отчитане на работното време (работа на смени) за един отчетен период.

Чл. 10. Особености при изчисляването на ССБ за определен период.

(1) Изчисление на ССБ за календарен месец.

1. Предприятия, работили пълен календарен месец.

В предприятие, в което има наети лица на пълно работно време и наети на непълно работно време, за да се изчисли ССБ в списъчния брой за всеки календарен ден работещите на непълно работно време участват с еквивалента си на пълна заетост, който винаги е по-малък от единица.

Пример 5

*В предприятието има 21 наети лица, от които: 15 са наети на пълно работно време (**ПВ**); 6 са наети на непълно работно време (**НВ**) - № 9, № 10, № 15, № 16, № 17, № 21; 2 лица са напуснали през месеца – № 2 и № 6; 4 лица са постъпили през месеца – № 18, № 19, № 20 и № 21; 1 лице (№ 14) е в неплатен отпуск (**НО**) за 6 месеца и следователно не се включва в изчисленията на списъчния брой и средния списъчен брой за месеца. Нормалната продължителност на работния ден в предприятието е 8 часа. Наетите на непълно работно време работят както следва: № 9 и № 10 за 40 часа на месец; № 15, № 16 и № 17 по 5 часа на ден; № 21 по 4 часа на ден; а съответните им коефициенти КЕПЗ са: $0.24 (40:168)$; $0.63 (5:8)$; $0.5 (4:8)$.*

Таблица 2

Наети лица	Дни	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	Общо
		пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв	пв
П	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	13.37
С	2	1	1	1	1	1	1	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	13.37
Н	3	1	1	1	1	1	1	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	13.37
П	4	1	1	1	1	1	1	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	13.37
В	5	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
С	6	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
Ч	7	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
П	8	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
С	9	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
Н	10	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
П	11	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
В	12	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
С	13	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
Ч	14	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
П	15	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
С	16	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
Н	17	1	1	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	-	-	-	-	12.37
П	18	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
В	19	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
С	20	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
Ч	21	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
П	22	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
С	23	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
Н	24	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
П	25	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
В	26	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
С	27	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
Ч	28	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
П	29	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
С	30	1	-	1	1	1	-	1	1	0.24	0.24	1	1	1	НО	0.63	0.63	0.63	1	1	1	0.50	14.87
ЕПЗ		30	17	30	30	30	4	30	30	7.2	7.2	30	30	30	0	18.9	18.9	18.9	13	13	13	6.5	408

$$ССБ = (408 : 30) \approx 14$$

В редовете на табл. 2 е показан списъчният брой в еквиваленти на пълна заетост (СБ в ЕПЗ) за всеки календарен ден от един месец с 30 дни, а в колоните е показана стойността, с която всяко лице участва в списъчния брой през всеки ден. Средният списъчен брой за отчетния месец, изчислен по вече описания алгоритъм, е приблизително 14 лица.

2. Предприятия, работили през част от календарния месец.

За предприятията, които не са работили пълен месец (поради закриване, сезонност, новооткрити и др.), средният списъчен брой на наетите лица за отчетния месец се определя, като сумата на списъчния брой на наетите лица за всички работни дни през месеца, включително почивните и празнични дни през този период, се раздели на общия календарен брой на дните през месеца.

Пример 6

В предприятие открито на 25 февруари броят на работниците по списък на отделни дати е: 25.ІІ. - 450, 26.ІІ. - 500, 27.ІІ. - 540, 28.ІІ. - 650. Сумата на списъчния брой на работниците за тези 4 дни работа на предприятието през февруари е 2140

(450+500+540+650). Средният списъчен брой на работниците за целия февруари е 76 (2140 : 28 календарни дни).

(2) Изчисление на ССБ за тримесечие.

Средният списъчен брой на персонала за едно тримесечие се изчислява чрез събиране на средния списъчен брой на персонала от всеки месец и получената сума се разделя на 3. Ако предприятието е работило непълно тримесечие, то средният списъчен брой на персонала за тримесечието се определя чрез сумиране на средния списъчен брой за месеците, през които е работено, и се разделя също на 3.

Пример 7

Предприятието е новооткрито и е започнало да работи от 15 февруари. Средният списъчен брой на наетите лица в това предприятие за февруари е 280 и за март – 640. Следователно средният списъчен брой на работниците на това предприятие за I тримесечие е $(280 + 640) : 3 = 307$.

(3) Изчисление на ССБ за календарна година.

Средният списъчен брой на персонала за годината се определя чрез сумиране на средния списъчен брой за всеки месец и полученият сбор се разделя на броя на месеците (12 месеца) или по пътя на сумиране на средния списъчен брой на четирите тримесечия и полученият сбор се разделя на 4. Ако предприятието не е работило пълна календарна година (поради сезонност, въвеждане в експлоатация през годината и т.н.), то средният списъчен брой за годината се определя чрез разделяне на сбора на средния списъчен брой за всички работни месеци на предприятието на броя на календарните месеци на годината, т.е. 12 месеца, а не на броя на месеците, през които предприятието е работило.

Пример 8

Предприятие, започнало работа през май и приключило работата през септември. Средният списъчен брой на работниците е: за май - 641, за юни - 1 254, за юли - 1316, за август - 820, и септември - 455 работници. Средният списъчен брой за годината е $(641 + 1254 + 1316 + 820 + 455) : 12 = 374$.

VI. ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. Методиката се утвърждава на основание на чл. 9, т. 6 от Закона за статистиката, обн., ДВ, бр. 57 от 25.06.1999 г., изм. и доп., ДВ, бр. 42 от 27.04.2001 г., изм., ДВ, бр. 45 от 30.04.2002 г., ДВ, бр. 74 от 30.07.2002 г., ДВ, бр. 37 от 4.05.2004 г., в сила от 4.08.2004 г., ДВ, бр. 39 от 10.05.2005 г., в сила от 11.08.2005 г., изм. и доп., ДВ, бр. 81 от 11.10.2005 г., доп., ДВ, бр. 88 от 4.11.2005 г.

§ 2. Методиката е задължителна при изчисляване на списъчния и средносписъчния състав на наетите лица в едно предприятие.

§ 3. Методиката отменя “Инструкция за списъчния и средносписъчния състав на персонала”, утвърдена със заповед № 68 от 14.VII.1975 г. от председателя на Централното статистическо управление.

§ 4. Контролът за спазването на Методиката се осъществява от председателя на Националния статистически институт.

§ 5. Указания по прилагането на Методиката дава председателят на Националния статистически институт.